

2015 | 04 | 24

AGGTELEKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG

SAJTÓKÖZLEMÉNY

VIZES ÉLŐHELYEK VÍZPÓTLÁSÁNAK JAVÍTÁSA A BODROGZUG TERÜLETÉN

Befejeződtek a vizes élőhelyek vízpótlását célzó beruházások az Aggteleki Nemzeti Park területén, melynek középpontjában a Bodrogzug vízellátásának javítása, valamint szabályozhatóvá tétele – ezáltal természeti állapotának hatékony megőrzése és helyreállítása áll. A projekt 829,29 Mft európai uniós támogatás segítségével, a Környezet és Energia Operatív Program (azonosító szám: KEOP-3.1.2/2F/09-11-2013-0017) keretében valósul meg.

Az Aggteleki Nemzeti Park, hasonlóan a világ és hazánk többi nemzeti parkjához és egyéb örökségvédelemmel foglalkozó intézményéhez, a természeti és kulturális információk feltárásával, megőrzésével és hasznosításával, a társadalom felé való közvetítésével is foglalkozik. Ez a tevékenysége akkor sikeres, ha a három feladatot integráltan, a feltételrendszert (infrastruktúrát) maximálisan kihasználva képes elvégezni.

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság fennállása óta folyamatosan törekszik arra, hogy az alapító dokumentumában meghatározott céljai eléréséhez külső forrásokat vonjon be, mely a feladatellátás mennyiségi és minőségi javulását is eredményezi. A forrásbevonás hatékony eszköze a hazai- és/vagy EU által támogatott pályázati konstrukciók által kínált lehetőségek eredményes igénybevétele.

A „Vizes élőhelyek vízpótlásának javítása a Bodrogzug területén” című pályázati programot az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, mint projektgazda valósítja meg, konzorciumi szerződés által szabályozott módon az Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatósággal együttműködésben.

A projekt által érintett terület, a Bodrogzug, az ország egyetlen olyan területe, melyet – a Bodrog és a vele kölcsönhatásban lévő Tisza nagyobb árhullámjainak következtében – rendszeresen elönt a víz. (Természeti értékei, háborítatlansága mellett, részben ezért került fel 1989-ben, fokozott jelentőségű vízimadár élőhelyként a nemzetközi Ramsari területek listájára.) Évente 40-50 napig, esősebb esztendőben 100 napig is víz borítja. Ilyenkor csak a Viss-Zalkod-Kenézli közötti „homoksziget”, valamint a folyók mentén épített gátak emelkednek ki a vízből. Az árvíz kártételeinek csökkentésére a meglévő nyári gátak, a víz levezetésére kiépített csatornarendszer szolgál.

A terület vízjárási viszonyai a vízszabályozások előtti, természetes állapotokra hasonlítanak, ami nemcsak hazai, hanem európai viszonylatban is kiemelkedő természetvédelmi jelentőséget biztosít a területnek.

A Bodrogzug jelentős része a *Tokaj-Bodrogzug Tájvédelmi Körzet* részeként országos jelentőségű védett természeti terület, továbbá a HUBN10001 azonosító számú, *Bodrogzug-Kopasz-hegy-Taktaköz* megnevezésű különleges madárvédelmi terület és a HUBN20071 azonosító számú, *Bodrogzug és Bodrog hullámtere* megnevezésű kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület részeként bekerült a NATURA 2000 területek hazai hálózatába. A védett terület egyúttal Ramsari terület is.

Bár a Bodrogzug területének teljes, vagy részleges ármentesítésére 1857 óta sok kísérlet volt, az a mai napig nyíltártér, sőt a 2001. évben részlegesen elbontott, illetve már korábban sok helyen átszakadt nyárigát, működésképtelen zsilip ma már a legkisebb áradások számára is csaknem szabad elöntést enged.

Összhangban a hazai természetvédelem stratégiai célkitűzéseivel, az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság által megvalósított fejlesztés fontos célkitűzéseként tartja számon a természetvédelmi kezelést igénylő NATURA 2000, védett, valamint fokozottan védett természeti területek ökológiai potenciáljának megőrzését. A projekt komplex célkitűzése az országos jelentőségű védett és Ramsari egyezményes bodrogzugi terület, mint értékes vizes élőhely megőrzése, fenntartása - ezzel összefüggésben az őshonos, védett növény- és állatfajok védelme. A cél eléréséhez a következő tevékenységek megvalósítását tervezi az ANPI:

- **A nyárigát egyes szakaszainak visszabontása Olaszliszka, Bodrogkeresztúr és Tokaj térségében**
A beavatkozás célja egyrészt az áradások szabadabb átvezetése a területen, mely növeli a vízsebességet, csökkentve ezzel a lebegtetett hordalék lerakódását, másrészt a terület déli részén a töltés által visszatartott elöntés tartósságának csökkentése.
- **A nyárigát építésekor megszüntetett (áttöltött), vagy feliszapolódott erek, csatornák helyreállítása**
A beavatkozás célja a Bodrog folyó és a Bonyika-, az Iván-árok, a Nagy-tói-(Kovács-tói)-csatorna, a Bogdány-tói-csatorna, a Kis-Bodrog között a korábbi medrek helyreállítása, lehetővé téve a nagyobb áradások gyorsabb visszavezetését, vízhiányos időszakban pedig kisebb árvizekből a vízpótlás közvetlen bevezetését.
- **A bodrogzugi vízelvezető főcsatornák vízzállító képességének helyreállítása**
A beavatkozás célja a vízelvezető főcsatornák (I. sz. főcsatorna; II. sz. főcsatorna /két, különálló szakaszban/) a kapcsolódó táblázatban leírt mederszelvények közötti szakaszain a vízzállító képesség helyreállítása a nagyobb áradások utáni gyorsabb vízszintcsökkentés érdekében, valamint vízhiányos időszakban a Bodrog felől a kisebb árvizekből vízpótlás lehetővé tétele a bodrogzugi élőhelyek felé.
- **Csatorna átereszek helyreállítása, illetve bontása**
Az évek óta beszakadt, használaton kívüli átereszek a csatornák vízzállítását gátolják, az uszadékokat felfogják. A beavatkozás célja az átereszek egy részénél (összesen 8 db) a műtárgyak átépítése megfelelő vízzállító képességű, a (területkezelési és az ellenőrzési feladatok miatt szükséges) vízi közlekedést nem akadályozó kialakítású átereszes mederátjárókká, illetve bizonyos esetekben a használaton kívüli átereszek elbontása (összesen 7 db).
- **A nyárigátba beépített meglévő műtárgyak rekonstrukciója, átépítése, bontása**
A tervezett beavatkozás során helyreállításra kerülnek a vízszint-szabályozásra továbbra is alkalmas zsilipek (4 db - Vissi csőzsilip, Bonyikai csőzsilip, Iván-árok csőzsilip, Kis-Bodrog csőzsilip). Elbontása és területének rekultiválására kerül sor a nagyobb árvizek levezetését akadályozó, uszadékot felfogó zsilipek esetében (2 db - Szegilongi nyílt beeresztő zsilip, Tokaji nyílt beeresztő zsilip). A projekt során tervezett új funkció ellátására nem alkalmas zsilip átépítése valósul meg (1 db - Zsaró-éri csőzsilip).

- **Új átereszek építése**

A beavatkozás célja az újra megnyitott összekötő csatornákon, valamint a Zsaró-éri (Bodrogzugi 1. számú főcsatorna torkolatánál) újonnan épülő csónakzsilipnél és vízszinttartó műtárgynál az átjárhatóság biztosítása érdekében új átereszek építése (5db).

A Nagykerek-Áres-tó direkt vízpótlásának céljából a Bodrog és az Áres-tó között, a nyári gátba megfelelő küszöbszintű áteresz kerül beépítésre, mely alkalmas a küszöbszint feletti Bodrog árvíz esetén a bevezetésre, illetve az árvíz levonulását követően a többletvíz Bodrogba vezetésére.

- **Vízszint tartó műtárgyak építése**

A Bodrogzug belső területei tartós száraz időszakban nem jutnak elegendő vízhez, Tokaj-Bodrogzugi Tájvédelmi Körzet védett növénytakaságainak és élővilágának életfeltételei jelentősen leromlanak. A párolgásból származó vízvesztés a Bodrog kisvizeiből a csatornákon keresztül nem lehet pótolni. A tervezett új vízszint tartó műtárgyakkal a Bodrogon levonuló árhullámok esetén vízvisszatartás valósítható meg egyes nagyobb holtágakban (Nagykerek-Áres-tó, Fekete-tó, Keresztúri Nagy-tó, Bogdány-tó, stb.), ezzel megoldható a tájvédelmi körzet vízpótlása. A beavatkozás célja tehát a vízvisszatartás lehetővé tétele, a Bodrogzug belső területei felé szükség esetén vízpótlás biztosítása. A tervezett műtárgyak közül összesen 3 db épül a Bodrogzugi I. számú főcsatorna (Zsaró-ér), a Bogdány-tói-csatorna és a Nagy-tói-(Kovács-tói)-csatorna végszelvényeinek térségében, illetve összesen 3 db épül a Bodrogzugi vízrendszer szakaszolhatósága céljából a Nagy-tói-(Kovács-tói)-csatornán, valamint a Bodrogzugi II. sz. főcsatorna Pozsog-éri és Longi-éri szakaszán.

- **Csónak zsilip építése**

A területkezelési és az ellenőrzési feladatok ellátásának vízről történő biztosításához olyan műszaki kialakítású létesítmény megléte vált szükségessé, amelyen keresztül a víziközlekedés járművei a Bodrog aktuális vízszintjétől függetlenül be tudnak jutni a Bodrogzug duzzasztott szintű vízrendszerére.

Ennek megoldására az elbontandó Zsaró-éri csónakzsilip helyén könnyen kezelhető és fenntartható, nyílt csónakzsilip épül.

- **Mederátjárók építése**

A tájvédelmi körzet területén az utakat keresztező ereken terméskő burkolatú átjárók épülnek, lehetővé téve a vízvisszatartó műtárgyak által megemelt vízszintű ereken keresztül a közlekedést, így a területkezelési és az ellenőrzési feladatok ellátását. Épül összesen 11 db mederátjáró.

- **Vadmenekítő dombok építése**

A tájvédelmi körzet belső területén a Nagy-tó és a Sáros-tó között árvíz idején egyes a vadállomány és egyes talajlakó állatfajok nem találnak menedéket a magas vízben, az árvíz nagyarányú elhullást okoz. Mentésükre, főleg az elbontott nyárigát földanyagának felhasználásával vadmenekítő dombokat tervezünk építeni a Nagy-tó ÉNy-i partja mellett és a Faragó-szállás dűlőben (összesen 2 db).

- **Madármegfigyelő torony építése**

A Tokaj-Bodrogzug Tájvédelmi Körzet projekt szerinti élőhely rehabilitációja során csökkenni fog a terület zavarását lehetővé tevő közlekedési hálózat, a csatornák iszaptalanítása után is nagy területű, zavarás mentes vizes élőhelyek maradnak. Az élőhely rekonstrukció eredményességét személyi megfigyeléssel a sík területen madármegfigyelő torony építésével kívánjuk megvalósítani, mely lehetőséget ad a természetvédelmi célú monitoring tevékenységre is.

- **A Bodrogzug vízitúra tanösvény tábláinak aktualizálása és kiegészítése a jelen projekt bemutatásával**

Vízitúra tanösvény tábláinak aktualizálása és kreatív tervezése (20 db tábla), valamint kiegészítése a „Vizes élőhelyek vízpótlásának javítása a Bodrogzug területén” című projektben végrehajtott tevékenységek bemutatásával (1 db tábla).

A védett bodrogzugi csatornák vízz szállító képességének növelése biztosítja a Bodrogzug jelentős részének vízcseréjét, vizes élőhelyeinek egyenletesebb vízellátását, kedvezően befolyásolja a térség vízháztartását, fékezi a holtmedrek eutrofizációját, így elősegíti a vizes élőhelyek és a vízi életközösségek megőrzését. A beavatkozások hatására, a fejlesztés eredményeként számos, Európai Uniók szempontból kiemelt jelentőségű élőhely kiterjedése növekedik, vagy természeti állapota szinten tartható.

A víz be- és kieresztő műtárgyak segítségével egyenletesebbé és szabályozhatóbbá tehető a Bodrogzug vízellátása, javítható a vízháztartása, mindez jelentős mértékben elősegíti a vizes élőhelyek megőrzését. A vízborítás szabályozásával csökkenthető a gyepterületeken az invazív gyalogakác előretörése.

Az egyes holtmedrekhez vezető árkok, csatornák, erek tisztítása, karbantartása elősegíti a holtmedrek vízcseréjét, hosszútávon állaguk megőrzéséhez vezet.

Az épülő új átvezetők és mederátjárók lehetővé teszik a vízvisszatartó műtárgyak által megemelt vízszintű csatornákon, ereken keresztül a közlekedést, így a területkezelési és az ellenőrzési feladatok ellátását.

A projekt által érintett területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések a következők:

- A mocsárrétek, hínár-állományok és a puha- és keményfás ligeterdők megőrzése és fenntartása.
- A Bodrogzug holtmedreinek és mocsarainak természetes állapotban való fenntartása.
- A fekete gólya (*Ciconia nigra*), a cigányréce (*Aythya nyroca*), a haris (*Crex crex*) és a réti sas (*Haliaeetus albicilla*) populációnak, valamint a területen található szerkőtelepek megőrzése.
- A terület természetes és természetközeli erdeinek fenntartása, felújítása, az erdők természetes folyamatainak (erdődinamika, szukcesszió, regeneráció) elősegítése, a tájidegen fafajú erdők természetközeli alakítása, a monokultúrák felszámolása.
- A természetes élővilágot veszélyeztető idegen, invazív fajok visszaszorítása.
- A természetközeli állapotok megőrzése mellett a természettudományos kutatások elősegítése.
- A Bodrogzug természeti értékeinek bemutatása (tanösvény felújítása).

A beruházás mindösszesen 28,188 ha területet érint (beavatkozási területek teljes helyrajzi számára vonatkozó ingatlanméret: 876,481 ha), mely többségében az ANPI vagyonkezelésében áll. A projekt által érintett teljes terület nagysága 3113,2744 ha, ebből a megőrizni kívánt élőhely nagysága (célterület + célterület és beavatkozási terület): 2984,84 ha.

A Bodrogzug vízellátásának javítását, szabályozhatóvá tételét, ezáltal természeti állapotának hatékony megőrzését, helyreállítását célzó beruházás kivitelezője az eredményes közbeszerzési eljárás során kiválasztott AQUA-GENERAL Kft.

A beruházásról, a vállalt célkitűzésekről, annak várható eredményeiről és jelentőségéről – különös tekintettel a projekt VGT-hez és a VKI-hez való illeszkedésére –, 2015. április 24-én sajtónyilvános zárórendezvény keretében nyújtanak tájékoztatást a megvalósítók.

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságáról és a fejlesztési programról bővebb információ a www.anp.hu, valamint a <http://anp.nemzetipark.gov.hu> oldalakon található.

További információ:

Veress Balázs igazgató
3758 Jósvafő, Tengersizem oldal 1.
Tel: +36 48 506 000, Fax: +36 48 506 001
e-mail: info.anp@t-online.hu

Kelemen Tímea projekt koordinátor
3758 Jósvafő, Tengersizem oldal 1.
Tel: +36 48 506 000, Fax: +36 48 506 001
Mobil: +36 30 370 13 33
e-mail: kelemen.anpi@gmail.com